

למה? למה? למה?

מכיר את החסקה. לולא העסק הצדדי הזה. לא היה נמצא מציל אמיתי שיעסוק בעבודה מתישה זו.

המצילים הראשונים שהכרתי יצאו מזמן בדימוס, אך אפשר עדיין לראותם על שפת-הים. אין הם יכולים להיפרד ממנה. הם משגיחים מזוויות-עיניהם על הדור החדש של המצילים. אנתנו נפגשים על החסקות מול דן ורמאה ושרתון.

ומדוע אני מזכיר דברים אלה, הידועים לכל?

מפני שנקמת עתה מזימה המסמרת את שערך של כל שוחר-חסקה ואוהב-שפת-הים: צי'צ' רוצה לקחת את החסקות מן המצילים. הוא רוצה "להסדיר" את העניין, לתת זכויות, להפקיד פקידים, לדאוג שייגבו דמי-שכירות ומה לא. בקיצור, הוא רוצה לספח את שפת-הים למדינת הבורסה, הפקידים ועורכי-הדין.

אני רוצה לזעוק, להתחנן, להפציר, לאיים: הנח לזה! אל תקלקל לנו! חל-לנו מן המילחמה שאתה מנהל במצילים מזה כמה שנים, בהפסקות שבין מילי-חמויתך בכלבים ובחתיולים.

החסקה שייכת למציל כשם שהסלאפל שייך לפיתה. זהו חלק מארץ-ישראל, מתל-אביב. אם נצטרך להתדיין בשפת-הים עם פקידים ולשלם לבעלי-זכויות תמורת קבלה ותותמת-גומי — זה יימאס על כולנו. זה יימאס על אלפי הנערים והנערות, תלמידי-הגנימסיות ובני-השכונות. שהחסקה מוציאה אותם מדי שנה אל הים. עוד משהו מיוחד, יפה, אמיתי, ימות.

דחילק, צי'צ' — מצא לך משהו אחר לענות בו!

הן לא יכלו לעמוד מול העצה הפשוטה של אבא שלי, לפני שנים הרבה: אל תבטיח אם אינך בטוח שתצצה לקיים. אך אם הבטחת — קיים את ההסכם.

מבית אלפא עד נהלל

משהו מוזר קרה לי. צפיתי לפני שבוע בפרק של עמוד האש, ולפתע חשתי שצי'צ' דומעת.

הייתי לבדי. לא הייתי נתון במצב-רוח רגשי במיוחד.

אז מה קרה לי, לכל הרוחות?

על המידקע לא הוצגה באותו רגע סצנה מוזעזעת, שום זוועה של פוגרום.

להיפך, הקרינו קטע שכולו קיטש טהור. הוא נלקח, כנראה, מסרט-תעמולה ישן של הקרן הקיימת.

אני זוכר היטב עד כמה שנאתי סרטים אלה בימים ההם. כיצד צחקתי מהם. הם היו חיקויים עלובים של סרטי-תעמולה סובייטיים, מעשייה-הזוועה החרבותיים של ימי סטאלין.

והנה, כשראיתי את הקטע הזה, דמעו עיני.

חבריי-קבוץ (אמיתיים או מחופשים) שרים שיר, שאהבתיו תמיד: "טל מלחמה ולבנה מעל / מבית אלפא עד נהלל..."

מישהו מגן ושר. החברים קמים מהשלחנות בחדר-האוכל ומתקבלים סביב הפסנתר. אשה — סליחה, בחורה — תולה בכיסה ושרה. רפתן חולב ושר.

לפני שנה הודעתי כי במחצית פברואר 1981 אתפטר מן הכנסת. המועד מתקרב, ובשבוע שעבר הודעתי על כוונתי לפרוש.

הייתי בטוח שרבים ישמחו על כך, וקיוויתי בסתר ליבי כי אחדים, אולי, יצטערו על כך במיקצת. אך לא הייתי מוכן לתגובה שבאה.

תדהמה. תמיחה. ניהושים. ספקנות.

עשרות חבריי-כנסת שאלו אותי בתימהון גלוי: "מה, נכון מה ששמעתי, שאתה עומד לקיים את ההסכם?"

"שטויות!" חייכו אחרים. "זה טריק. נראה מה שהוא יעשה באמת!"

"חשבון מתוחכם," אמר אחד העיתונאים בהערצה.

"הממור הזה עושה את זה כדי שלקראת הכנסת הבאה..."

"אבל למה?" חזרה השאלה שוב ושוב. "למה אתה עושה את זה?"

במשך כל השבוע מצאתי את עצמי בעמדה של מי שנאלץ להתגונן ולהתנצל.

ולא עזרת התשובה הי פשוטה בתכלית: אני עושה את זה מפני שהבטחתי לעשות את זה, הסכמתי, ואבא שלי לימד אותי ש צריכים לקיים הסכמים.

(הוא חי עד יומי האחרון באמונתו זו, ואף שילם את מלוא מחירה. מכיוון שלא היה או מקובל כי ארץ-ישראל לקיים הסכמים ולפרוע שטרות, הפסיד תוך שנה את כל ההון שהביא עימו ארצה — אף פונטים

אנגליים טובים, שערכם, במושיגים של ימינו, כעשרה מיליון לירות.)

אני אוהב את העבודה הפרלמנטרית. לא פעם תיסכלה אותי, ולפעמים אף ייאשה אותי, הרבה דברים המתרחשים בכנסת מעוררים בי שאט-נפש. אף פעמים אמרתי לעצמי: הרי זה ביזבזו גמור של זמן! אך לא פעם היתה לי ההרגשה שאני תורם מחשבה חדשה, שתנובת רבבות הימים. או שאני מנהל מאבק חשוב, שאין לו מתנדבים אחרים. לא פעם שמעתי קול-מחאה-בידוע שזה לא יעזור, אך הרגשתי בליבי שחשוב שהדברים יירשמו בדיברי-הכנסת — ולו רק כדי שבעוד מאה שנה יבוא היסטוריון, יקרא את העמודים שהצחיבו (או את המיקרופילם) ויגיד: היה אחד שהזוהר, שהתריע, שהתנגד.

עזרה לי גם המתשבה שאולי איני הפרלמנטר הגרוע ביותר במישכן.

אני מאמין שהעבודה הפרלמנטרית חשובה. אך קיומו של הסכם חשוב יותר. מה גם שזהו הסכם שאני עצמי הצעתי אותו.

עם הקמת שלי נחתם הסכם-רוטציה, שאמר כי שלושת המועמדים הראשונים לא יכהנו קדנציה מלאה. הסכם זה התקיים במלואו כאשר התפטר לובה אליאב לטובתי וכאשר התפטר מאיר פעיל לטובת המועמד הרביעי. מאחר שנכנסתי רק באמצע הקדנציה, מילאתי שני הסכם זה אוטומטית.

אך הצעתי לקיים סיבוב נוסף, ולהכניס לכנסת, לפני תום כהונתה, עוד שני חברים. כדי לתת להם הזדמנות להוכיח את עצמם.

אני זוכר את הרגע שבו החלטתי על כך. נסעתי במונית ברחוב הראשי של גיזה, אישים בין דירתו של אנור אל-סאדאת ולחן שרתון, ומסביבי כמה רחוב המצרי. ידעתי שתוך כמה ימים אחזור לכנסת. אחרי היעדרות של חמש שנים ממנה.

הייתי בדרני חזרה מביקור אצל סופר מצרי זקן וזכרתי את ישימי השיחה. עלתה בי השאלה מה חשוב יותר: כתיבת ספר, שהשפעתו איטית אך יסודית, או עבודה פרלמנטרית, שהשפעתה מיידית אך חולפת? לא יכולתי להחליט, אך קבעתי לעצמי: הפעם אכהן בכנסת רק שנתיים, ואתפטר לפני סיום כהונתה.

החלטה זו נבעה גם מן הידיעה כי במקומי ייכנס לכנסת אדם שאני מוקיר ומחבב אותו: ואלדי צאדק, מחנך ערבי צעיר, בעל גאוה לאומית ושוחר-שלום אמיתי.

הכרתי על-כך מייד עם כניסתי לכנסת. חזרתי על-כך ביתר תוקף כאשר עמדו להתבצע החילופים בין פעיל וסעדיה מרציאנו והודעתי זו הקלה על ביצועם.

בחיים המדיניים, אפשר תמיד למצוא סיבה משכנעת להפרת הסכמים. כשזה דרוש, נמצא תמיד עניין אידיאלי ולגי חשוב ביותר, המחייב את בעלי-ההבטחה, מטעמים לאומיים עקרוניים, להתכחש להבטחתו. אפשר לפרוש לחולל פילוג. להתלונן על עוול משווע. אין קל מזה.

הפעם זה היה עוד יותר קל. מאחר שהמועמד הרביעי הפר כבר את הבטחתו, ובכך יצר מצב בלתי-צפוי. ההחלטה על התפטרות הכנסת סיפקה תירוץ נוסף, ואכן, בעל אלי וכמה יועצים שהשיאו לי עצות מעין אלה.

עוזי והנמרים

חוששני שהרגזתי בשבוע שעבר את שר-הוצגו, יצחק שמיר.

הוא נאם על כוונתה של גרמניה המערבית לשגר טנקים מדגם נמר לערב הסעודית. הוא רגז. הוא זעם. איך מעזה גרמניה, כך שאל בחור-אף, לשלוח נשק לאזור-מתיחות? האם אין היא חייבת להימנע ממכירת נשק למדינות העלולות להשתמש בו כדי לתקוף את שכניה?

הפסקתי אותו ושאלתי, באדיבות, אם ישראל עצמה נוהגת על פי כללים אלה.

"איזו מין השוואה היא זו?" קרא שמיר בתדהמה. לרגע סברתי שהוא מתלוצץ. אך מייד הבחנתי שאין זה כך. שמיר הוא איש הגוף, אדיב, ישר, אבל אין הוא משופע בחוש-הומור. ובוודאי לא כשמדובר בעניינים כה רציניים.

לא, שאלתו הריטורית היתה רצינית לגמרי. הוא תמה מה הדמיון בין מישלוח נשק למדינה העלולה להשתמש בו נגד ישראל, אם כיצה לקלל יריב ובין מישלוח נשק ישראלי למדינה העלולה להשתמש בו נגד מדינה אחרת.

הרי זה לא אותו הדבר! ישראל היא מדינת-יהודים, והיהודים עברו את השואה הנוראה, מדי ידויהם של הנאצים. לא היתה שר אה בניקאראגואה.

ואלא באירן, אדם גורמלי אינו יכול להשוות.

הצרה שלי היא שאני עורך מדי פעם השוואות ששום אדם גורמלי בישר ראל אינו עורך אותן. ילד יהודי בשם מוישה שגרצח על-ידי קארל-גוסטב גרמני בגטו ורשה — האם מותר להשוות אותו ליד בשם הואן שגרצח על-ידי עוזי ישראלי בניקאראגואה? נכון, מוישה היה אחד מבין מיליון ילדי יהודים, שגרצחו בשואה. ואילו הואן היה, בסך הכל, אחד ממאות ילדים שגרצחו בניקאראגואה. ועוזי היה אחד ממכה אלפי ילדים שגרצחו, שוב בעזרת עוזים ישראליים, על-ידי אידי אמין, כשהיה עדיין ילד.

אבל מוישה היה אחד, וחואן היה אחד, ועוזי היה אחד. לאביו ולאמו היה ילד יחידי.

לא, עם כל הכבוד, אדוני שר-החוץ, אני משווה. אני מתקומם בכל ליבי נגד כוונת הגרמנים למכור נשק לסעודיה, ואני מתקומם בכל ליבי נגד מכירת נשק ישראלי למישטר-טור שונים בעולם. אם אני בן לשר הגרמני, שאמר כי יש להתחשב באבטלה השוררת בארצו ולמכור נשק כדי לספק מקומות-עבודה, אין לי ברירה אלא לבון לישראלים המשתמשים באותו הנימוק עצמו.

מוטר אחד לכל, והמוטר הזה אומר: אסור למכור נשק לממשלה העלולה להשתמש בו כדי לרצוח את תושבי שכנתה, או את תושביה שלה עצמה. אם זה גורם לאובדן מקומות-עבודה — אין זה משנה דבר. אם הטלוויזיה הישראלית תשדר במשך כמה דקות חירור של גוסס, עובדי חרושת-הנשק, ושותיהם וילדיהם.

אני אוהב לרכוב על סוסים ועל חסקות. כן, אני יודע — הסוס הוא בעל-חיים, החסקה היא חפץ. אבל כשאתה עומד על חסקה אינך מתייחס אליה כאל חפץ. תחת רגליך זהו יצור חי, ותנועתו על פני הגלים דומה לתנועת הסוס הדורה.

תל-אביב לא היתה תל-אביב, לולא היה לה הים. והים לא היה ים, לולא היו בו חסקות. שאפשר לרכב עליהן בכל עת.

מסביב לחסקות קם הווי בן עשרות שנים. הוא קשור קשר בלינותק במצילים. המציל חותר בחסקה. המציל

ואני כימעט בכיתי. על מה? על ארץ-ישראל שהיתה? על התום שאבד? על חברה שחלפה לבלוי שוב — חברת נערינו.

קיוותי שסידרה זו "תדליק" את הארץ, ותשבית את התנועה ברחובות כמו תחרות בין מכבי תל-אביב וצסק"א מוסקוה. נראה לי שזה לא קרה. חבל.

מסתבר כי השם "ציונות" מרתיע. וזה מוזר. אם תשאלו כימעט כל אדם במדינה אם הוא ציוני, ישיב בתוקף: "בוודאי! איזו שאלה?" אם יצה לקלל יריב פוליטי, יטיח בפניו: "אתה אנטי-ציוני!" אבל אם יציגו לו סידרה מצוינת על הציונות, הוא עלול לפהק ולעבור לערוץ הירדני, עוד לפני שהתחיל הפרק.

ובקשה קטנטנה לעורכי הסידרה: אנא! הניחו לאדם לדבר כלשונו! כאשר תיכמת אל-מצרי, מי שהיה יו"ר הפרלמנט הירדני, מספר כי "הערבים הפלסטיניים התנגדו להצהרת-בלפור", מדוע כותב המתרגם כי "ערביי ארץ-ישראל" הם שהתנגדו?

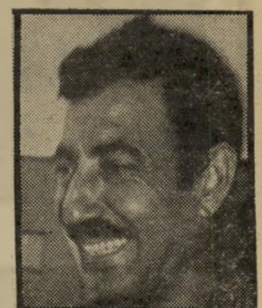
האם לא היה די להוסיף, בסוף הפרק, הערה מטעם תומכי לפיד כי "בכל מקום שבו נאמר בסידרה זו, ערבים פלסטיניים" הכוונה היא לערביי ארץ-ישראל? — כפי שכתב ראש-ממשלתנו הנאור בקפ-מפדיווי?

צי'צ' אינו מבין

אני אוהב לרכוב על סוסים ועל חסקות. כן, אני יודע — הסוס הוא בעל-חיים, החסקה היא חפץ. אבל כשאתה עומד על חסקה אינך מתייחס אליה כאל חפץ. תחת רגליך זהו יצור חי, ותנועתו על פני הגלים דומה לתנועת הסוס הדורה.

תל-אביב לא היתה תל-אביב, לולא היה לה הים. והים לא היה ים, לולא היו בו חסקות. שאפשר לרכב עליהן בכל עת.

מסביב לחסקות קם הווי בן עשרות שנים. הוא קשור קשר בלינותק במצילים. המציל חותר בחסקה. המציל

צאדק

שמיר